

Het project Algemene Broedvogels Vlaanderen (ABV): een nieuwe update van populatietrends (2007–2016)

Koen Devos, Glenn Vermeersch, Thierry Onkelinx, Filiep T'Jollyn (INBO)

Iwan Lewylle (Natuurpunt Studie)

Het ABV-project is een langlopend monitoringproject voor het bepalen van populatietrends van algemenere broedvogels in Vlaanderen. Projectopzet, coördinatie en organisatie berusten op een nauwe samenwerking tussen het INBO en Natuurpunt Studie. Het veldwerk wordt hoofdzakelijk uitgevoerd door vrijwilligers, al dan niet binnen de overkoepelende werking van lokale en regionale vogelwerkgroepen. Het project was in 2016 aan zijn 10de jaar toe! Dit betekent dat we stilaan over een tijdreeks beschikken die voldoende lang is voor het bepalen van korte termijn trends. In deze bijdrage geven we een overzicht van de nieuwste cijfers en trends.

Veldleeuwerik - Yves Adams Vilda

De telmethode: even recapitulieren

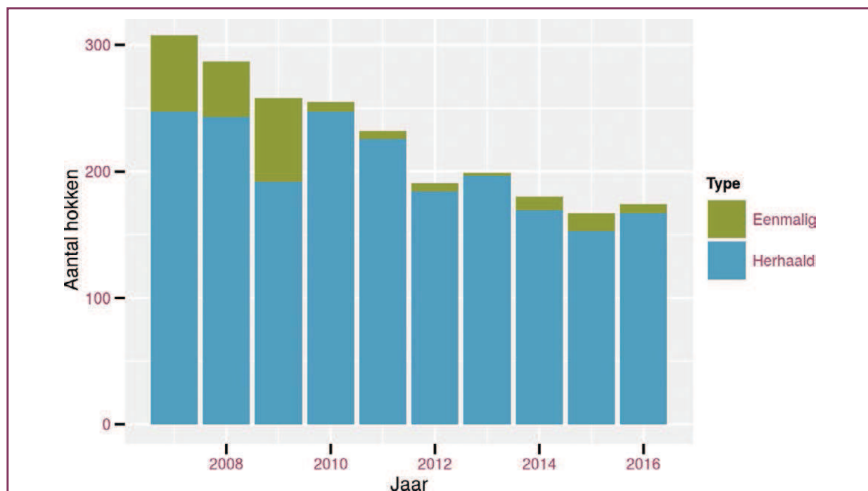
Het tellen van algemene broedvogels gebeurt steekproefsgewijs. Verspreid over Vlaanderen werden door het INBO 1200 UTM-hokjes van 1 km² geselecteerd. Die selectie gebeurde willekeurig, maar is wel gebaseerd op de verspreiding van 6 grote landschapstypes (bos, heide & duin, landbouw, moeras & water, suburbaan en urbaan). Het streefdoel was en is nog steeds om over telgegevens van minimaal 900 telhokken te beschikken. Dat zou voldoende moeten zijn om voor de meeste soorten een betrouwbare trendberekening uit te voeren. Omdat er niet genoeg medewerkers zijn om elk jaar 900 hokjes te tellen, wordt er gewerkt met een driejaarlijkse cyclus. Als er elk jaar 300 hokjes worden geteld, dan is het streefdoel na drie jaar bereikt. In het vierde jaar wordt dan begonnen met een nieuwe cyclus en worden de hokjes van het eerste jaar opnieuw geïnventariseerd.

Er wordt gevraagd om aan elk geselecteerd hokje van 1x1 km in de loop van het broedseizoen 3 bezoeken te brengen en daar telkens 6 punttellingen uit te voeren. Per punt wordt er gedurende 5 minuten geteld en worden de aantallen van waargenomen broedvogelsoorten genoteerd.

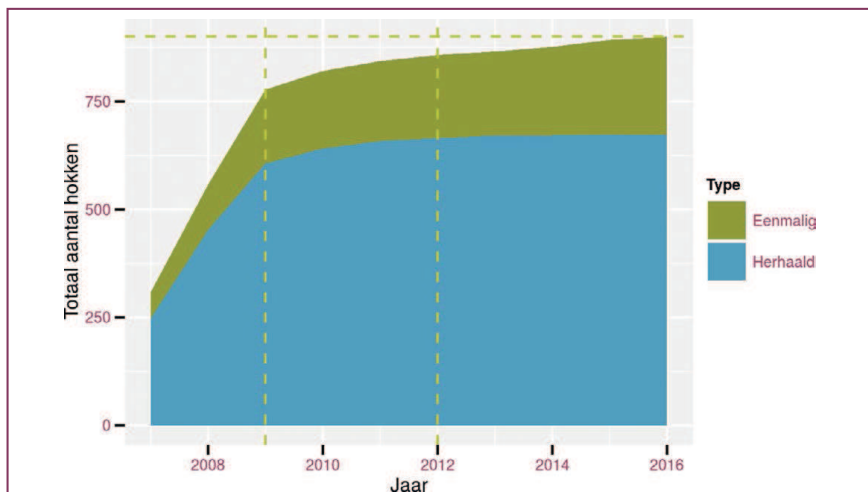
Voor een meer uitgebreide beschrijving van de methodiek kunnen we verwijzen naar de ABV-handleiding.

Medewerking aan het project: een stand van zaken

De oorspronkelijke doelstelling van 300 getelde km-hokken per seizoen werd in het eerste jaar 2007 net gehaald (Figuur 1). Daarna zien we de telinspanning echter geleidelijk

Figuur 1. Jaarlijks aantal geteld km-hokken voor het ABV-project, met onderscheid tussen hokken die gedurende één seizoen of meerdere seizoenen werden geteld in de periode 2007-2016.

Figuur 2. Cumulatief verloop van het aantal getelde km-hokken voor het ABV-project, met onderscheid tussen hokken die gedurende één seizoen of meerdere seizoenen werden geteld in de periode 2007-2016.

afnemen met in 2015 nog 170 getelde hokken. In 2016 werd die dalende trend gestopt en hopelijk gaat het hier om een kentering die zich ook de komende jaren doorzet.

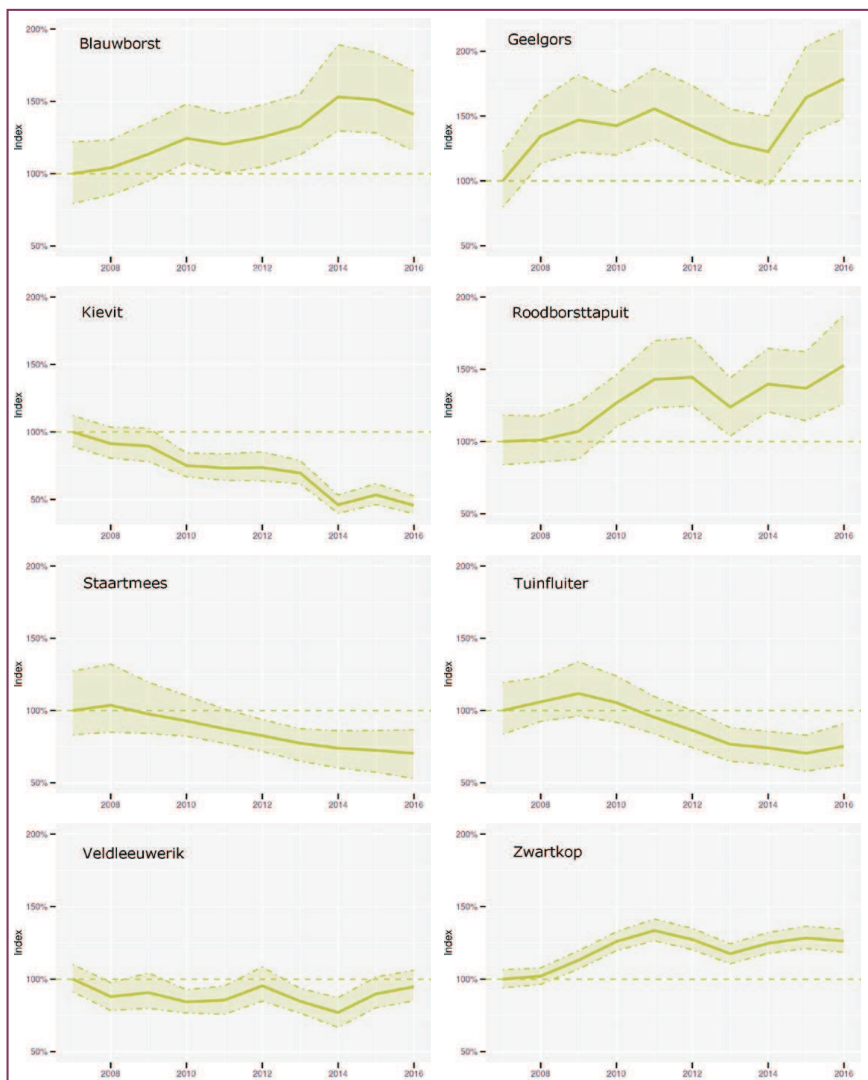
In Figuur 2 wordt het cumulatief verloop van het aantal getelde km-hokjes weergegeven. Daar zien we dat in 2016 - 10 jaar na de start van het project - uiteindelijk toch het streefdoel van 900 is bereikt. Maar dat zegt niet alles. Om populatietrends te kunnen bepalen, is het van cruciaal belang dat hokjes gedurende meerdere seizoenen worden geteld, idealiter dus om de 3 jaar zoals voorzien in de projectopzet. Eenmalig getelde hokjes vallen helemaal uit de boot als het op trendanalyses aankomt en daarvan zijn er in totaal bijna 230. Vooral in de periode 2007-2009 zijn er veel hokjes geteld die later nooit meer zijn bezocht. Het opnieuw tellen van deze hokjes in de komende jaren kan echter nog altijd verhinderen dat deze inspanning nutteloos is geweest en zou onmiddellijk een grote meerwaarde voor het ABV-project betekenen.

Enkele resultaten

In Tabel 1 geven we voor alle relevante soorten (met voldoende gegevens) een overzicht van de trends in Vlaanderen over de voorbije 10 jaar (2007-2016). Voor een selectie van soorten worden ook trendfiguren weergegeven (lineaire trend op basis van jaarlijkse gegevens en volgens random walk model). Bij de trendindeling werden vijf categorieën onderscheiden:

- Een sterke toename (= een significante toename van > 5% per jaar)
- Een matige toename (= een significante toename van < 5% per jaar)
- Een stabiele trend (= een niet significante aantalsverandering die kleiner is dan 5% per jaar)
- Een matige afname (= een significante afname van < 5% per jaar)
- Een sterke afname (= een significante afname van > 5% per jaar)

Er waren uiteindelijk 61 soorten waarvoor we met de beschikbare gegevens een betrouwbare trend konden berekenen. Daarvan waren er 16 die een toename vertonen, tegenover 27 met een afname. Bij 18 soorten werd een stabiele trend vastgesteld. Voor een vrij groot aantal soorten was het aantal bezette km-hokjes in de steekproef helaas te klein om een statistisch onderbouwde trend te kunnen berekenen. Het gaat o.a. om bonte vliegenvanger, appelvink, wielewaal, nachtegaal en matkop.

Tabel 1. Trend van (vrij) algemeen voorkomende broedvogels in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2016.

Species	Trend	Species	Trend
Blauwborst	↑↑	Koolmees	↔
Boerenzwaluw	↔	Kuifmees	↓
Boomklever	↑	Meerkoet	↔
Boomkruiper	↔	Merel	↓
Boomleeuwerik	↑↑	Nijlgans	↑↑
Boompieper	↔	Patrijs	↓↓
Buizerd	↔	Pimpelmees	↑
Canadese gans	↔	Rietgors	↓
Ekster	↑	Rietzanger	↔
Fazant	↔	Ringmus	↓↓
Fitis	↓↓	Roodborst	↔
Gaai	↓	Roodborsttapuit	↑
Geelgors	↑	Scholekster	↔
Gele kwikstaart	↓	Spreeuw	↓
Gierzwaluw	↓	Staartmees	↓↓
Goudhaantje	↓	Tjiftjaf	↔
Grasmus	↔	Torenvalk	↑
Graspieper	↓↓	Tuinfluitier	↓↓
Groene specht	↔	Turkse tortel	↓
Groenling	↔	Veldleeuwerik	↓
Grote bonte specht	↑	Vink	↔
Grote lijster	↓	Waterhoen	↓↓
Halsbandparkiet	↑↑	Wilde eend	↔
Heggenmus	↓	Winterkoning	↓
Holenduif	↓	Witte kwikstaart	↔
Houtduif	↑	Zanglijster	↓
Huismus	↓	Zwarte kraai	↑
Kauw	↑↑	Zwarte mees	↓↓
Kievit	↓↓	Zwarte roodstaart	↓
Kleine karekiet	↔	Zwartkop	↑
Koekoek	↓		

Bij de sterkste stijgers onder de Vlaamse broedvogels zitten exoten als nijlgans en halsbandparkiet maar ook blauwborst en boomleeuwerik, twee soorten van de Bijlage I van de Europese Vogelrichtlijn. Ook roodborsttapuit en geelgors deden het de voorbije jaren opvallend goed. Bij de soorten met een afnemende trend zitten heel wat soorten van weide- en akkergebieden, zoals patrijs, kievit en graspieper. De afname van de veldleeuwerik lijkt min of meer tot stilstand gekomen. Minder verwacht misschien is de sterke afname bij o.a. staartmees en zwarte mees. Het goudhaantje lijkt zich recent weer wat te herstellen van een afname tijdens een reeks van koudere winter in de periode 2008-2012. Merkwaardig is de gestage afname van de tuinfluiter, dit in tegenstelling tot de zwartkop die duidelijk in aantal toeneemt.

Nieuwe Rode Lijst broedvogels

Trendresultaten van het ABV-project hebben recent hun grote waarde bewezen bij de opmaak van een nieuwe Rode Lijst van de broedvogels in Vlaanderen. Hiervoor kunnen we verwijzen naar een artikel dat onlangs is verschenen in Natuur.oriolus. Rode Lijsten geven aan hoe groot de kans is dat een soort zal uitsterven en zijn op die manier een belangrijk instrument voor het natuurbeleid. Ze vormen een mooi voorbeeld van hoe monitoringgegevens van vrijwilligers kunnen bijdragen aan een betere bescherming van bedreigde soorten.

Oproep en dank

Een hartelijk woord van dank aan alle medewerkers die de voorbije tien jaar hun steentje hebben bijgedragen aan dit waardevolle project. Alleen dankzij hun volgehouden inspanningen kunnen we nu voor een groot aantal algemene broedvogelsoorten betrouwbare uitspraken doen over de recente populatietrend. Om zeker te zijn dat de vastgestelde trends representatief zijn voor geheel Vlaanderen is het echter wenselijk dat de telinspanning de komende jaren opnieuw wat hoger komt te liggen. Door het vergroten van de jaarlijkse steekproef zouden we ook voor nog wat extra soorten uitspraken kunnen doen over de populatietrend. Nieuwe tellers zijn dus zeker welkom. Wie weet komen we zo geleidelijk weer iets dichterbij het streefdoel van 300 hokjes per jaar?

Voor informatie en medewerking aan het project: contacteer iwan.lewylle@natuurpunt.be.

Roodborsttapuit - Yves Adams Vilda